

بررسی عوامل مؤثر انگیزش یادگیری از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

حمید بخشی^۱ - نرگس السادات میرجلیلی^{۲†} - دکتر زینب کاظمی زاده^۳ - دکتر فواد ایرانمنش^۳ - الهام رئیسی استبرق^۴

۱- کارشناسی ارشد آموزش پرستاری داخلی جراحی، عضو هیئت علمی مرکز توسعه آموزش پزشکی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۲- کارشناسی ارشد پرستاری داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۳- دانشیار گروه آموزشی ترمیمی و زیبایی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۴- دانشجوی دندانپزشکی، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی رفسنجان، رفسنجان، ایران

The effective factors of learning motivation from the viewpoints of dental students of Rafsanjan University of Medical Sciences

Hamid Bakhshi¹, Narges Sadat Mirjalili^{2†}, Zeinab Kazemizadeh³, Foad Iranmanesh³, Elham Reisi Estabragh⁴

1- Msc Degree in Medical & Nursing Education, Educator of Medical Education, Educational Department Center (EDC), Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

2[†]- Msc Degree in Medical&Surgical Nursing, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran (n.mirjalili@yahoo.com)

3- Associated Professor, Department of Restorative Dentistry, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

4- Dental Student, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

Background and Aims: Despite their ascribed intellectual ability and achieved academic pursuits, the dental student's academic achievement is influenced by learning motivation. This study in an Endeavour aimed to examine the learning motivation factors of dental students of Rafsanjan University of Medical Sciences.

Materials and Methods: In this descriptive-cross sectional study, 120 dental students completed the questionnaire which comprised of 33 questions regarding intrinsic and exogenic motivational factors. Demographic factors (gender, marital and native status, employment year of study) were examined. Data were analyzed by SPSS17 software. Descriptive and analytical statistical methods (t-test, Pearson correlation and ANOVA statistical tests) were used.

Results: The mean of the achieved scores in the domains of learning motivation was 2.98 ± 0.32 out of 5, which was considered as moderate level. Comparing the means of the intrinsic (3.16 ± 0.48) and exogenic (2.82 ± 0.44) domains showed significant differences ($P < 0.05$). Correlation between the intrinsic motivation domain and elements of exogenic motivation domain with academic achievement were not significant ($P = 0.62$). Total score of Intrinsic and exogenic motivation is higher in male and non-native students.

Conclusion: Educational motivation of Rafsanjan dental students was moderate. In learning, intrinsic motivational factor was more than exogenic factors in male students.

Key Words: Academic achievement, Academic motivation, Intrinsic and exogenic motivational

Journal of Dental Medicine-Tehran University of Medical Sciences 2018;31(1):49-57

† مؤلف مسؤول: رفسنجان - دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان - دانشکده پرستاری و مامایی
تلفن: ۳۴۲۵۶۹۶۱ نشانی الکترونیک: n.mirjalili@yahoo.com

چکیده

مقدمه و هدف: پیشرفت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی، به رغم استعداد ذاتی و دستاوردهای تحصیلی قابل توجه، تحت الشعاع انگیزش یادگیری قرار می‌گیرد. این مطالعه با هدف بررسی عوامل مؤثر انگیزش یادگیری از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان طراحی و اجرا شده است.

روش بررسی: در این مطالعه توصیفی-مقطعی ۱۲۰ نفر از دانشجویان دندانپزشکی پرسشنامه انگیزش یادگیری را تکمیل نمودند. این ابزار دارای ۳۳ سؤال در دو گروه انگیزش درونی و بیرونی و خرده مقیاس‌های آن‌ها بود. متغیرهای پیشرفت تحصیلی، جنس، وضعیت سکونت و تأهل نیز بررسی شد. داده‌ها در نرم‌افزار آماری SPSS17 ثبت شدند و سپس با استفاده از آزمون‌های توصیفی و تحلیلی t-test و ANOVA و ضریب همبستگی پیرسون تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: نمره انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان از کل نمره ۵، $2/98 \pm 0/32$ بود. نمره انگیزش درونی ($3/16 \pm 0/48$) و انگیزش بیرونی ($2/0 \pm 82/44$) تفاوت آماری مشخصی را نشان می‌دهند ($P < 0/05$). همبستگی بین پیشرفت تحصیلی و ابعاد انگیزش یادگیری (درونی، بیرونی) و خرده مقیاس‌های انگیزش بیرونی بسیار ضعیف بود و معنی‌دار نبود ($P = 0/62$). نمره کل انگیزش درونی و بیرونی در دانشجویان مذکر و غیر بومی بیشتر بود.

نتیجه‌گیری: انگیزه تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی رفسنجان در سطح متوسط بود. انگیزه‌های درونی برای یادگیری در دانشجویان پسر بیشتر از انگیزه‌های بیرونی بود.

کلید واژه‌ها: پیشرفت تحصیلی، انگیزه تحصیلی، انگیزش درونی و بیرونی

وصول: ۹۶/۱۰/۲۲ اصلاح نهایی: ۹۷/۰۳/۰۳ تأیید چاپ: ۹۷/۰۳/۱۱

مقدمه

هستند، علاقه‌مندی به موضوع، درک، مفید بودن آن، تمایل به کسب مطالب جدید، اعتماد به نفس داشتن، خود باوری و صبر و ممارست از این جمله هستند. البته نمی‌توان با ارزش‌ها، نیازها و خواسته‌های یکسان در تمامی شاگردان ایجاد انگیزه نمود. در رابطه با یادگیری، آمادگی، انگیزه، تجارب گذشته، موقعیت و محیط یادگیری، روش تدریس معلم، رابطه کل و جزء، تأثیر تمرین و تکرار و مانند آن ابراز شده که انگیزش در میان همه عوامل مؤثر بر یادگیری، از اهمیت بیشتری برخوردار است (۵).

انگیزش، پدیده ذاتی است که تحت تأثیر چهار عامل: موقعیت محیط، محرک بیرونی، هدف و ابزار دستیابی به هدف قرار دارد. انسان‌ها برای دستیابی به اهداف، نیازها و غرایز خود انگیزش لازم را کسب می‌نمایند. در خصوص جویندگان علم و دانشجویان، انگیزه پیشرفت تحصیلی، از اهمیت خاصی برخوردار است. با این انگیزه، افراد تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت آمیز یک تکلیف، رسیدن به هدف یا دستیابی به درجه معینی از شایستگی را در کار خود دنبال می‌کنند تا بالاخره بتوانند موفقیت لازم را در امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی کسب نمایند. بنابراین، می‌توان گفت انگیزش، دلایل رفتار افراد را نشان می‌دهد و مشخص می‌کند که چرا آن‌ها به روشی خاص عمل می‌کنند. رفتار دارای انگیزه، رفتاری با انرژی، جهت‌دار و دنباله‌دار است، از دیدگاه آموزشی، انگیزه، ساختاری چند وجهی است که با یادگیری و پیشرفت تحصیلی مرتبط است (۱). تفاوت‌ها و برداشت‌های

آموزش و پرورش نیروی انسانی یکی از ارکان بنیادین و مهم در رشد و توسعه اقتصادی-اجتماعی، فرهنگی و سیاسی به شمار می‌رود (۱). اگر برنامه‌های آموزش نیروی انسانی متناسب با نیازهای بهداشتی و درمانی کشورها نباشد، آن‌ها قادر نخواهند بود سطح سلامت جامعه را به حدی برسانند که مردم بتوانند از نظر اجتماعی و اقتصادی زندگی مولدی داشته باشند (۲) و داشتن انگیزه برای یادگیری نیروی انسانی بسیار با اهمیت است، انگیزش عاملی درونی است که فرد را از درون به فعالیت واداشته و منبعی از نیازهای فرد است (۳). از آنجایی که یادگیری نوعی تغییر در رفتار است لذا باید به استعدادها، انگیزه‌ها، علایق و توانایی‌های فراگیران پی برد (۴)، به علاوه Bloom عوامل دیگری مانند گذشت زمان و شرایط محیطی را نیز بر یادگیری مؤثر می‌داند (۵) صرفاً به دلیل نبودن انگیزه یادگیری در فراگیران نمی‌توان فرآیند یادگیری را متوقف نمود بلکه می‌توان در حین تدریس و تحصیل نیز در آن‌ها انگیزه ایجاد کرد (۶). با وجود آنکه بعضی از دانشجویان به طور طبیعی به یادگیری علاقه‌مند هستند، اما بسیاری از دانشجویان را باید نسبت به یادگیری ترغیب و تشویق نمود. یادگیری مؤثر در کلاس بستگی به قابلیت و توانایی استاد در تحریک به درس و بحث دارد. در هر حال اشتیاق و انگیزه‌های که دانشجویان را به کلاس می‌آورد، کاملاً تحت تأثیر مسائل کلاسی و آنچه در کلاس رخ می‌دهد خواهد بود. برای ترغیب دانشجویان به کار و یادگیری، عوامل مختلفی مؤثر

متعددی از انگیزش وجود دارد. در حوزه آموزش، انگیزه یک پدیده سه بعدی است که در برگیرنده باورهای شخص درباره توانایی انجام فعالیت مورد نظر، دلایل یا اهداف فرد برای انجام آن فعالیت و واکنش عاطفی مرتبط با انجام آن فعالیت می‌باشد (۷).

صاحب نظران، انگیزش را به دو گروه اصلی، یعنی انگیزه درونی و بیرونی تقسیم کرده‌اند. انگیزه درونی جذابیت لازم را برای انجام یک فعالیت ایجاد کرده در حالی که فرد تحت تأثیر انگیزه بیرونی با هدف مستقلى به فعالیت خاصی دست می‌زند (۱). روانشناسان، ضرورت توجه به انگیزش در تعلیم و تربیت را، به دلیل ارتباط مؤثر آن با یادگیری جدید، مهارت‌ها، راهبردها و رفتارها متذکر شده‌اند و یکی از سازه‌های اولیه‌ای که برای تبیین این انگیزش ارائه کرده‌اند، انگیزش پیشرفت تحصیلی است. انگیزش پیشرفت تحصیلی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که منجر به یادگیری و پیشرفت می‌گردد (۸). به عبارت دیگر، انگیزش پیشرفت تحصیلی، تمایل فراگیری است به آن که کاری را در قلمرو خاصی به خوبی انجام دهد و عملکردش را به طور خود جوش ارزیابی کند. غالب رفتارهایی که انگیزش تحصیلی را نشان می‌دهند عبارتند از پافشاری بر انجام تکالیف دشوار، سخت کوشی یا کوشش در جهت یادگیری در حد تسلط و انتخاب تکالیفی که به تلاش نیاز دارد، بنابراین انگیزش پیشرفت تحصیلی، یا به عبارتی انگیزش درونی، یک حالت روانشناختی است و هنگامی حاصل می‌شود که انسان خود را دارای کفایت لازم و خودمختاری ادراک بداند (۹). به دلیل تأثیر انگیزش پیشرفت تحصیلی در موفقیت دانشجویان، در دهه‌های اخیر، روانشناسان در صدد بررسی و شناسایی عوامل مؤثر در انگیزش پیشرفت تحصیلی بوده‌اند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که متغیرهای شخصیتی، خانوادگی، دانشگاهی و اجتماعی با این سازه مرتبط می‌باشند (۸). به عنوان نمونه، در مطالعه‌ای، متغیرهای شخصیتی دانشجویان به طور عام و عزت نفس و انگیزش پیشرفت تحصیلی به طور خاص، بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی تأثیر ذاتی داشته‌اند (۱۰). دیگران سمت و سوی مطالعه خود را در جهت یکپارچه سازی توانمندی عقلانی، سبک یادگیری، شخصیت و انگیزش پیشرفت تحصیلی به عنوان پیش بینی‌های موفقیت تحصیلی در آموزش عالی ذکر کرده‌اند (۱۱). در تحقیقی، مهم‌ترین عوامل انگیرشی برای انتخاب رشته پزشکی از نظر دانشجویان این رشته، عوامل شخصیتی مانند

موقعیت و احترام اجتماعی بوده است (۱۲) در دانشکده پزشکی پنسلوانیای آمریکا، ۹۰ درصد دانشجویان از برنامه‌های آموزشی رضایت داشته و اکثرشان در پایان دوره پزشکی به مشاغل پژوهشی در مراکز آکادمی تمایل نشان داده‌اند (۱۳). در مطالعه‌ای دیگر، انگیزه دانشجویان دندانپزشکی در بین دو جنس متفاوت گزارش شده است (۱۴). برای نمونه، در مطالعه‌ای بر روی دانشجویان دندانپزشکی، دانشجویان پسر بیش از دختران به عامل درآمد و دانشجویان دختر بیشتر از پسران توصیه‌های خانواده را در انتخاب رشته خود دخالت داده‌اند (۱۵). از سوی دیگر، پژوهشگران پایین بودن میزان متغیرهای امید به آینده، عزت نفس، کیفیت عوامل آموزشی، درآمد خانواده و تأهل دانشجویان را از عوامل عمده کاهش انگیزه تحصیلی به شمار می‌آورند (۱۶). همچنین، صدمات انگیزشی باعث نوعی بدبینی، اضطراب و افسردگی و از طرفی، منجر به افت عملکرد تحصیلی دانشجویان شده است (۱۷). همسو با این یافته‌ها، پژوهشگران معتقدند که برای ایجاد رغبت و انگیزش، آموزش باید در فضای مناسب، با امکانات مطلوب و مرتبط با نیاز فراگیران ارائه شود (۴). انگیزش نقش مهمی در آماده ساختن فراگیر برای یادگیری و آماده و هشیار نگه داشتن او در طول فعالیت‌های آموزشی و یادگیری دارد. از این رو، انگیزش مسأله مهم در اداره یادگیری کلاس درس است (۱۸). درباره تأثیر انگیزش بر یادگیری، پژوهش‌هایی انجام گرفته است. نتایج این تحقیقات نشان می‌دهند که انگیزش قوی بر افزایش یادگیری و انگیزش کم به یادگیری کم منجر می‌شود. انگیزه‌ها نیروی قوی در فرایند یاددهی- یادگیری هستند، به طوری که حتی غنی‌ترین و بهترین برنامه‌های کارآموزی و آموزش سازماندهی شده نیز در صورت فقدان انگیزه در فراگیران سودمند نخواهد بود. با توجه به اینکه موفقیت هر مدرس به میزان انگیزه یادگیری فراگیران بستگی دارد، پس در برنامه‌ریزی نوین آموزشی باید سعی مدرسین بر این باشد که از روش‌های مؤثر برانگیختن دانشجویان برای یادگیری مطلع بوده و آن‌ها را به کار گیرند. یکی از وظایف اصلی مدرسان ایجاد انگیزه لازم برای یادگیری در دانشجویان به منظور افزایش میزان آگاهی، دانش و مهارت‌های تکنیکی و همچنین آشنا ساختن آن‌ها با علوم پیشرفته و روش‌های نوین مراقبتی است (۲). لذا با شناخت هرچه بیشتر عوامل مؤثر در انگیزش دانشجویان می‌توان مشارکت عاقلانه آن‌ها را در

پیشرفت تحصیلی (معدل دروس گذرانده شده)، سن، جنس و وضعیت تأهل نیز در پرسشنامه کسب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها به وسیله نرم افزار SPSS نسخه ۱۷ با استفاده از شاخص‌های مرکزی و پراکندگی، ضریب همبستگی پیرسون و آزمون تی و ANOVA جهت مقایسه میانگین‌ها در گروه‌های مورد بررسی صورت گرفت. سطح معنی‌داری ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

یافته‌ها

در این بررسی نظرات ۱۲۰ نفر از دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در خصوص انگیزش یادگیری مورد بررسی قرار گرفت ۴۵/۸٪ نمونه مورد پژوهش مرد و ۵۴/۲٪ زن بودند. ۸۱/۷٪ از افراد نمونه مجرد و ۱۸/۳٪ متأهل بودند. بر حسب سن نمونه‌ها بیشترین درصد (۶۲/۵٪) در گروه سنی ۲۲-۲۵ سال و ۲۱-۱۸ سال (۳۰/۸٪) و کمترین درصد (۱/۷) در گروه سنی ۲۶-۲۲ سال بودند. بر حسب وضعیت سکونت ۷۱/۸٪ نمونه‌های مورد پژوهش غیر بومی و ۲۸/۳٪ بومی بوده‌اند.

میانگین نمره کل نمونه‌ها در بعد انگیزش درونی در یک مقیاس ۵ درجه‌ای برابر ۳/۱۶ با انحراف معیار ۰/۴۸ بود. میانگین نمره دانشجویان مذکر در بعد انگیزش درونی (۳/۰±۲۱/۴۷) و بیرونی (۲/۹۷±۰/۴۳) بالاتر از دانشجویان مونث (۳/۱۱±۰/۴۱) و (۲/۰±۶۷/۴۹) بود که این تفاوت از نظر آماری فقط در مورد انگیزش بیرونی معنی‌دار بود ($P < 0.05$). ضمناً تفاوت نمره کل انگیزش درونی و بیرونی (۲/۰±۸۱/۴۴، ۳/۰±۱۶/۴۸) بر حسب جنس از نظر آماری تفاوت داشت ($P = 0.001$). در کلیه ورودی‌ها نمره بعد انگیزش درونی بیشتر از نمره بعد انگیزش بیرونی بود که این تفاوت در ورودی‌ها متفاوت معنی‌دار نبود. تفاوت میانگین نمره بعد انگیزش درونی بر حسب سال ورودی دانشجویان تفاوت آماری معنی‌دار نبود. ضمناً میانگین نمره بعد انگیزش بیرونی نیز در ورودی‌های متفاوت دارای تفاوت آماری معنی‌داری نبود. میانگین نمره بعد انگیزش درونی در متأهلین (۳/۳۱±۰/۵۱) بالاتر از مجردین (۳/۱۲±۰/۴۷) بود که تفاوت آن از نظر آماری معنی‌دار نبود ($P = 0.11$). در بعد انگیزش بیرونی نمره مجردین (۲/۷۹±۰/۴۷) با اختلاف کمی بیشتر از متأهلین (۲/۷۸±۰/۳۸) بود که این تفاوت نیز معنی‌دار نبود ($P = 0.89$).

یادگیری افزایش داد. لذا این مطالعه با هدف تعیین عوامل مؤثر بر انگیزه یادگیری از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان طراحی گردیده تا با کمک نتایج این مطالعه بتوان به مدرسان و مدیران آموزشی کمک کرد تا با توجه به این عوامل، فرصت‌ها و زمینه‌های لازم جهت ارتقای انگیزه و اثر بخشی بیشتر آموزش را فراهم نمایند.

روش بررسی

در این مطالعه توصیفی-مقطعی کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل (۱۲۰ نفر) در دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی رفسنجان در نیمسال دوم تحصیلی به صورت سرشماری انتخاب شدند. سپس پرسشنامه انگیزش تحصیلی در اختیار آنان قرار گرفت و پس از تکمیل در حضور پرسشگر، جمع‌آوری شدند. این پرسشنامه فرم اصلاح شده مقیاس انگیزش یادگیری (تحصیلی) Harter و Jackson (۱۸) و Lapper و همکاران (۱۹) است که در ایران به وسیله محمود بحرانی ترجمه شده و روایی سازه و پایایی آن در ویرایش فارسی محاسبه و تأیید گردیده است. به طوریکه روایی سازه دو عامل انگیزه درونی و بیرونی را نشان داده و پایایی آن با روش آلفای کرونباخ و بازآزمایی در عامل انگیزه درونی به ترتیب ۰/۸۵ و ۰/۸۶ و عامل انگیزه بیرونی ۰/۶۹ و ۰/۷۲ برآورد شده است (۲۰). این پرسشنامه که مشتمل بر ۳۳ عبارت که با طیف ۵ درجه‌ای مقیاس لیکرت طراحی شده است که ۱۷ سؤال برای انگیزش درونی و ۱۶ سؤال برای انگیزش بیرونی در نظر گرفته شده‌اند که شش خرده مقیاس برای سنجش وجود دارد. ابعاد انگیزش درونی شامل: چالش انگیز بودن مسائل درسی، ترجیح کار آسان، تمرکز برکنجکاو و تمایل به تسلط مستقلانه که این ابعاد در تجزیه و تحلیل بنا به پیشنهاد سایر محققین تفکیک نشده است (۲۰). ابعاد انگیزش بیرونی شامل تمرکز بر خوشایندی استاد و کسب نمره خوب و وابستگی به قضاوت استاد است که پس از جمع‌آوری داده‌ها با پرسشنامه مذکور، میانگین نمره در بعد انگیزش درونی، بیرونی و کل در یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت محاسبه شد. نمره دهی سؤالات از ۱ تا ۵ می‌باشد و سپس میانگین پاسخ‌ها در هر حیطه محاسبه شد. نمره بالاتر نشانگر انگیزش در آن حوزه است متغیرهای جمعیت شناختی بومی (ساکن شهر رفسنجان)،

بومی بالاتر از دانشجویان غیر بومی بود ولی در خرده مقیاس ترجیح کار آسان میانگین نمره این بعد در دانشجویان غیر بومی بیشتر بود. آزمون آماری تفاوت معنی‌دار آماری را در خرده مقیاس‌های انگیزش یادگیری بیرونی بر حسب وضعیت سکونت نشان نداد.

تفاوت نمرات خرده مقیاس ترجیح کار آسان در گروه‌های تحصیلی متفاوت است ($P=0/01$). تفاوت میانگین نمرات خرده مقیاس‌های وابستگی به قضاوت استاد و خوشایندی استاد و کسب نمره خوب در ورودی‌های سال‌های متفاوت از نظر آماری معنی‌دار نیست ($P=0/37$).

همبستگی منفی بسیار ضعیف بین بعد انگیزش درونی و بیرونی است که در جدول ۴ بیان شده است و از نظر آزمون آماری معنی‌دار نمی‌باشد ($P=0/4$). ولی در همبستگی بین خرده مقیاس‌های بعد انگیزش بیرونی با یکدیگر مثبت و معنی‌دار است ($P=0/001$). همبستگی بین بعد انگیزش درونی با پاره مقیاس‌های تمرکز بر خوشایندی استاد و ترجیح کار آسان معنی‌دار بود. که در مورد اول همبستگی مثبت ضعیف و در مورد دوم همبستگی منفی و ضعیف بود.

میانگین نمره انگیزش درونی در افراد بومی ($3/04 \pm 0/51$) و غیر بومی ($3/12 \pm 0/47$) بیشتر از میانگین نمره انگیزش بیرونی آنان ($2/78 \pm 0/4$ ، $2/8 \pm 0/4$) بود به طوری که آزمون آماری تفاوت معنی‌دار را در نمره ابعاد انگیزش یادگیری بر حسب وضعیت سکونت فقط در افراد بومی را نشان داد ($P=0/002$). بالاترین میانگین در مجردین مربوط به خرده مقیاس‌های وابستگی به قضاوت استاد و ترجیح کار آسان بود و کمترین میزان انگیزش بیرونی در متأهلین و مجردین مربوط به خرده مقیاس خوشایندی استاد با کسب نمره خوب بود. آمارهای مربوط به این متغیر در جدول ۱ آورده شده است.

نتایج جدول ۱ آزمون آماری تفاوت معنی‌داری بین وضعیت تأهل و نمره خرده مقیاس‌های وابستگی به قضاوت استاد، ترجیح کار آسان را نشان می‌دهد. ضمناً نمره خرده مقیاس‌های ترجیح کار آسان و خوشایندی استاد با کسب نمره خوب در مجردین بیشتر از متأهلین و در خرده مقیاس وابستگی به قضاوت استاد بر عکس است.

با توجه به نتایج جداول ۲ و ۳، نمره خرده مقیاس‌های وابستگی به قضاوت استاد و خوشایندی استاد با کسب نمره خوب در دانشجویان

جدول ۱- میانگین خرده مقیاس‌های بعد انگیزش بیرونی و درونی بر حسب وضعیت تأهل در دانشجویان دندانپزشکی

وضعیت تأهل	ابعاد انگیزش بیرونی (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	وابستگی به قضاوت استاد (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	خوشایندی استاد با کسب نمره خوب (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	ترجیح کار آسان (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	کل (انحراف معیار $\pm$ میانگین)
متأهل	$3/25 \pm 0/5$	$2/52 \pm 0/6$	$2/56 \pm 0/4$	$2/78 \pm 0/38$	
مجرد	$2/92 \pm 0/6$	$2/64 \pm 0/6$	$2/81 \pm 0/3$	$2/79 \pm 0/47$	
کل	$2/98 \pm 0/6$	$2/62 \pm 0/6$	$2/76 \pm 0/5$	$2/79 \pm 0/4$	
P-value	0/02	0/46	0/05	0/89	

جدول ۲- میانگین خرده مقیاس‌های بعد انگیزش بیرونی بر حسب وضعیت سکونت دانشجویان دندانپزشکی

وضعیت سکونت	خرده مقیاس انگیزش بیرونی	فراوانی	وابستگی به قضاوت استاد (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	خوشایندی استاد و کسب نمره خوب (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	ترجیح کار آسان (انحراف معیار $\pm$ میانگین)	کل (انحراف معیار $\pm$ میانگین)
بومی	۳۴	$2/99 \pm 0/96$	$2/7 \pm 0/5$	$2/71 \pm 0/4$	$2/8 \pm 0/4$	
غیر بومی	۸۶	$2/98 \pm 0/6$	$2/58 \pm 0/7$	$2/79 \pm 0/7$	$2/78 \pm 0/4$	
کل	۱۲۰	$2/98 \pm 0/6$	$2/62 \pm 0/6$	$2/76 \pm 0/6$	$2/78 \pm 0/4$	
			$F=0/1$	$F=0/7$	$F=0/5$	$F=0/1$
			$DF=118$	$DF=1$	$DF=1$	$DF=118$
			$P=0/9$	$P=0/3$	$P=0/4$	$P=0/85$

جدول ۳- همبستگی نمرات ابعاد انگیزش یادگیری و خرده مقیاس‌های بعد بیرونی بر حسب معدل کل دانشجویان به عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی

متغیر	بعد انگیزش و پاره مقیاس	وابستگی به قضاوت استاد	تمرکز بر خوشایندی استاد و کسب نمره خوب	ترجیح کار آسان	درونی	بیرونی	کل
پیشرفت تحصیلی (معدل)	ضرب همبستگی پیرسون	-۰/۷۳	۰/۶۳	-۰/۱۰۷	۰/۱۶۴	-۰/۰۵	۰/۰۹
سطح معنی‌داری		۰/۵۱	۰/۵	۰/۲۹	۰/۱۰	۰/۶۲	۰/۳۷

جدول ۴- همبستگی نمرات ابعاد انگیزش یادگیری و خرده مقیاس‌های انگیزش بیرونی نسبت به یکدیگر

ابعاد پاره مقیاس	وابستگی به قضاوت معلم	تمرکز بر خوشایندی معلم و کسب نمره خوب	ترجیح کار آسان	درونی	بیرونی
-	r=۰/۲۴ P=۰/۰۰۷	r=۰/۱۹۱ P=۰/۰۰۳	r=۰/۳۵ P=۰/۰۰۵	r=۰/۶۴ P=۰/۰۰۱	r=۰/۷۴ P=۰/۰۰۱
r=۰/۲۴ P=۰/۰۰۰۷	-	r=۰/۵۳ P=۰/۰۰۱	r=-۰/۲۵ P=۰/۰۰۵	r=۰/۸۲ P=۰/۰۰۱	r=۰/۳۲ P=۰/۰۰
r=۰/۵۳ P=۰/۰۰۱	r=۰/۱۹ P=۰/۰۰۳	-	r=-۰/۲۴ P=۰/۰۰۸	r=۰/۷۵ P=۰/۰۰۱	r=۰/۷۴ P=۰/۰۰۱
r=-۰/۲۵ P=۰/۰۰۰۱	r=۰/۳۵ P=۰/۰۰۱	r=-۰/۲۴ P=۰/۰۰۸	-	r=۰/۶۴ P=۰/۰۰۴	r=۰/۲۴ P=۰/۰۰۱
r=۰/۸۲ P=۰/۰۰۱	r=۰/۶۴ P=۰/۰۰۱	r=۰/۷۵ P=۰/۰۰۱	r=-۰/۰۶۴ P=۰/۰۰۴	-	r=۰/۶۳ P=۰/۰۰۱
r=۰/۷۴ P=۰/۰۰۱	r=۰/۳ P=۰/۰۰۱	r=۰/۳۴ P=۰/۰۰۱	r=۰/۶۳ P=۰/۰۰۱	r=۰/۶۳ P=۰/۰۰۱	-

بحث و نتیجه‌گیری

نشان دادند که میانگین نمره انگیزش این دانشجویان ۲۵/۶۸ و در پایین‌ترین میزان گزارش نموده‌اند. نتایج این بررسی با نتایج تحقیقات Yosefi و همکاران (۱) و (۳/۶۵±۰/۲۸) همخوانی نداشت. نتایج بررسی‌ها نشان داده‌اند که انگیزه پیشرفت می‌تواند یادگیری را تسهیل کند (۲۲). افرادی که انگیزه پیشرفت زیادی دارند با کوشش و جدیت بیشتری به تحصیل می‌پردازند و به عبارتی بین نمره‌های انگیزه و نمره‌های درس همبستگی مثبتی وجود دارد (۲۰). با توجه به نحوه پذیرش دانشجو و تفاوت‌های فردی و موقعیت و محیط آموزشی این تفاوت‌ها گر چه طبیعی به نظر می‌رسند ولی تامل مدیران آموزشی دانشگاه در این خصوص و بررسی علل پایین بودن انگیزش ضروری است.

در این بررسی میانگین بعد انگیزش درونی (۳/۱۶±۰/۴) دانشجویان بیشتر از میانگین بعد انگیزش بیرونی (۲/۷۹±۰/۴) آنان بود

با توجه به اهمیت انگیزش یادگیری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان، مطالعه حاضر به منظور اطلاع از عوامل انگیزشی از دیدگاه دانشجویان دندانپزشکی رفسنجان طراحی گردید. در مجموع نتایج بیانگر آن بود که میانگین نمره انگیزش تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی در حد متوسط بود. به عبارت دیگر در یک طیف پنج گزینه‌ای میانگین نمره کل انگیزش یادگیری نمونه‌ها ۲/۹۸±۰/۳ بود که گویای آن است که شور و شوق تحصیل و کسب دانش مربوطه در دانشجویان در حد میانی و متوسط این مقیاس است. بررسی نتایج Rohi و همکاران (۲) در دانشجویان دانشگاه پزشکی گلستان نشان داد که انگیزه ۴۶٪ از دانشجویان در حد متوسط و ۵۳٪ بیشتر از حد متوسط بوده است. در بررسی راهبردهای مطالعه و یادگیری دانشجویان مامایی مشهد توسط Tafazzoli و Khadivzadeh (۱۳۸۱) (۲۱)

معمولاً معلمین عملکرد ناموفق دختران را به عوامل درونی با ثبات و عمومی نسبت می‌دهند. Taheri و Fayazi (۲۷) در بررسی عوامل انگیزش دانش آموزان پیش‌دانشگاهی، نشان دادند نمره کل مقیاس انگیزش و عوامل خانوادگی و فردی دانش‌آموزان دختر بیشتر از پسران بود. Yosefi و همکاران (۱) در بررسی رابطه انگیزش تحصیلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پزشکی نشان داد که پسران از انگیزه، کوشش و رقابت جویی بالاتری برخوردارند. دلیل این تفاوت احتمالاً می‌تواند مربوط به انگیزه مسئولیت‌های زندگی و تمایل به موفقیت شغلی مردان در راه پیشرو، مربوط باشد.

در میانگین‌های ابعاد انگیزش در دانشجویان دندانپزشکی بر حسب سال ورود، تأهل و وضعیت سکونت تفاوت آماری دیده نشد و تقریباً میانگین نمره انگیزش در همه دانشجویان همسان بود. چنین بر می‌آید که در بین دانشجویان سطوح علوم پایه و بالینی، مجرد و متأهل، بومی و غیر بومی، مشوق‌های یادگیری تفاوتی نداشته و عوامل، نقش انگیزشی مشابه برای دانشجویان دوره‌های تحصیلی مختلف را دارا هستند.

معیار پیشرفت تحصیلی (معدل) با نمره بعد انگیزش بیرونی دارای همبستگی منفی و با نمره بعد انگیزش درونی همبستگی مثبت داشت که از نظر آماری معنی‌دار نبود. معیار پیشرفت تحصیلی دانشجویان با خرده مقیاس تمرکز بر خوشایندی معلم و کسب نمره خوب بعد انگیزش بیرونی دارای همبستگی مثبت بود و در مورد سایر خرده مقیاس‌ها بعد انگیزش بیرونی، همبستگی منفی بود. ولی از نظر آماری این همبستگی‌ها معنی‌دار نبودند. در مطالعه Firouznia و همکاران (۲۸) انگیزش تحصیلی با معدل علوم پایه و همچنین معدل کل بالینی ارتباط مستقیم و معنی‌دار داشت. به علاوه، بین سه مؤلفه رقابت‌جویی، کوشش و علاقه اجتماعی با معدل کل بالینی و علوم پایه، همبستگی مثبت دیده شد ولی مؤلفه قدرت اجتماعی، تنها با معدل کل بالینی آزمودنی‌ها همبستگی مثبت داشت. با وجود آنکه بعضی از دانشجویان به طور طبیعی به یادگیری علاقه‌مند هستند، اما بسیاری از دانشجویان را باید نسبت به یادگیری ترغیب و تشویق نمود. یادگیری مؤثر در کلاس بستگی به قابلیت و توانایی استاد در تحریک و تحریض به درس و بحث دارد. در هر حال اشتیاق و انگیزه‌ای که دانشجویان را به کلاس می‌آورد، کاملاً تحت تأثیر مسائل کلاسی و آنچه در کلاس رخ

و این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار بود و از طرفی همبستگی منفی این دو بعد در این بررسی گواه جهت‌گیری‌های انگیزش در برابر جهت‌گیری‌های اطلاعاتی است. Harter و Jackson (۱۸) (۱۹۷۵) و Lapper و همکاران (۱۹) (۱۹۸۰) را مبنی بر اینکه انگیزش درونی از سطح علاقه و فعالیت در یک تکلیف استنباط می‌شود و پاداش‌های ملموس آن را تضعیف می‌کنند، را نقد می‌نمایند و معتقد است می‌توان موقعیت‌هایی را تصور کرد که انگیزش درونی و پاداش‌های خارجی در آن تشریک مساعی داشته باشند. بر طبق مدل هارتر فراگیر تلویحا یک نظام خود پاداشی را توسعه می‌دهد که رفتار قبلی تنظیم شده از بیرون را به رفتار تنظیم شده درونی تغییر می‌دهد. این یعنی علاقه نه پیش‌بینی پاداش به عنوان مشوق انجام کار، کفایت شخصی است، نه برانگیختگی خارجی (۱۸). این تفاوت و همبستگی منفی با نتایج بررسی‌های Ginsburg و Bronstein (۲۳)، همسو است. در امر آموزش اهمیت انگیزش درونی همیشه از انگیزش بیرونی بیشتر است و این امر نشانگر علاقه و مشوق‌های درونی فراگیران در دستیابی به اهدافشان است. ولی لازم است مسئولین با اجرای برنامه‌های آموزشی مناسب برای ارتقاء انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان در دانشکده (اساتید و دانشجویان) برنامه‌ریزی نماید.

جنسیت از عوامل تعیین‌کننده انگیزش تحصیلی به حساب می‌آید. میانگین ابعاد انگیزش، انگیزش درونی و بیرونی در دانشجویان مذکر بالاتر از دانشجویان مؤنث بود که در کل و بعد بیرونی این تفاوت بر حسب جنسیت معنی‌دار بود. بحرانی نشان داد که دختران نسبت به پسران از میزان انگیزش بالاتری برخوردارند و از لحاظ معدل نمرات درس نیز برتری معنی‌داری را نسبت به پسران دارند (۲۰). در همین راستا Rogers و همکاران (۲۴) در مطالعه تفاوت‌های جنسیتی در سبک‌های انگیزش دانش‌آموزان متوسطه انگلیس ابراز می‌دارند که دختران بیشتر به یادگیری توجه دارند و سعی می‌کنند فهم خود را از کاری که انجام می‌دهند توسعه دهند و از سوی دیگر پسران به این جنبه تمایل دارند که بیشتر از دیگران به نظر بیایند. Waitley (۲۵) معتقد است دختران بیشتر عوامل درونی، با ثبات و عمومی را برای شکست ایشان بر می‌گزینند. Gilliard و Dweck (۲۶) در توجیه این نتیجه معتقدند که احتمالاً تفاوت در شیوه اسنادی دانش‌آموزان دختر و پسر در هنگام مواجهه با شکست به رفتار معلمین آن‌ها بستگی دارد.

با توجه به اهمیت و نقش انگیزش در رشد و پیشرفت تحصیلی، مدیران و مسئولان آموزشی باید برای تقویت انگیزش دانشجویان تلاش کنند. زیرا اگر مدیران و اساتید در زمینه انگیزش، دانش و مهارت کافی داشته باشند و با راهبردهای انگیزشی، با دانشجویان تعامل نمایند در برنامه پیشگیری از بروز مشکلات دانشجویان و افزایش بهره‌وری و تربیت فارغ التحصیلان کار آمد و با انگیزه، موفق خواهند شد.

عوامل انگیزش بر پیشرفت تحصیلی تأثیر مهمی دارند و از آنجا که پیشرفت تحصیلی دانشجویان دندانپزشکی با سلامت جامعه ارتباط دارد لازم است مسئولان دانشگاه‌ها در خصوص پایین بودن میزان انگیزش کلی، درونی و بیرونی دانشجویان همانند این دانشگاه، به مؤلفه‌های انگیزش توجه بیشتری کنند. بسیاری از مشکلات آموزشی از پایین بودن میزان انگیزش نشأت می‌گیرد و در مقابل، اگر افراد انگیزه بالایی داشته باشند بی‌تردید نظام آموزشی نیز از اثربخشی، کارایی و در نتیجه بهره‌وری بالاتری برخوردار خواهد بود.

تشکر و قدردانی

منبع مالی پشتیبانی کننده تحقیق که برگرفته از پایان نامه شماره ۳۳۳ دانشکده دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان می‌باشد. پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از تمامی افرادی که امکان انجام این پژوهش را فراهم نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایند.

می‌دهد خواهد بود. برای ترغیب دانشجویان به کار و یادگیری، عوامل مختلفی مؤثر هستند.

غالب رفتارهایی که انگیزش تحصیلی را نشان می‌دهند عبارتند از پافشاری بر انجام تکالیف دشوار، سخت کوشی یا کوشش در جهت یادگیری در حد تسلط و انتخاب تکالیفی که به تلاش نیاز دارد. بنابراین انگیزش پیشرفت تحصیلی، یا به عبارتی انگیزش درونی، یک حالت روانشناختی است و هنگامی حاصل می‌شود که انسان خود را دارای کفایت لازم و خودمختاری ادراک بداند (۹).

نظام آموزش دندانپزشکی به دلیل نیاز کشور، بی وقفه به تربیت دانشجو ادامه می‌دهد و منتظر ایجاد انگیزه و تمایل در فراگیران نمی‌ماند. این نظام‌های آموزشی هستند که باید بر تلاش خود افزوده، علاوه بر حفظ شرایط موجود، شرایط آموزشی را ارتقاء بخشیده و بر مؤلفه‌های مرتبط یعنی فراگیر، فرا دهنده و امکانات آموزشی، تأثیر گذاشته و نیروی کار داناتر و ماهرتر به جامعه تحویل دهند. تصمیم گیرندگان بخش آموزش می‌توانند با افزایش محرک‌های انگیزش درونی و بیرونی در امر آموزش نسبت به افزایش قدرت یادگیری دانشجویان اقدام نمایند که بدون شک با توجه به افق بیست ساله کشور انجام هرگونه سرمایه گذاری در این خصوص قابل دفاع و موجه می‌باشد. همچنین به افراد علاقمند توصیه می‌شود انگیزه تحصیلی را به صورت مقایسه‌ای با سایر مراکز آموزش عالی داخل و خارج یا با انجام یک پژوهش مداخله‌ای در این زمینه پیگیری نمایند.

منابع:

- 1- Yosefi AA, Ghasemi Gh, Firoznia S. Relationship between Educational Motivation with Educational Performance in Medical Stude Iran. J Med Sci. 2009;1(9):80.
- 2- Rohi Gh, Hosieni A, Badeleh MT, Rahmani H. Educational Motivation and Related Factors in Golestan Medical Sciences University Strides Dev Med Educ. 2007;4(2):77-83.
- 3- Gholami Y, Khodapanahi MK, Rahiminezhad A, Heidari M. The Relationship between Achievement Motivation, Self Concept, and Performance in Science in Eight Graders: A Study Based on Analyses of Results of TIMSS-R. J Iran Psychol 2006; 2(7):207-19.
- 4- Ames R, Ames, C. Motivation and Effective Teaching. 1990; p:65.
- 5- Bloom BJ, Hstings T, Madaus GF. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. New York: McGraw-Hill Book Co;1971;44-47.
- 6- Graham LL. Expectancy theory as a predictor of college student grade point average. Satisfaction, doctoral [Dissertation]. University of Kansas, United States. 1980:44.
- 7- Hassanzadeh R, Amuee N. Motivation for learning (from theory to act). Tehran: Donyaye pajohesh. 2001;43-55.
- 8- Masaali S. Relationship between reading study and academic achievement among students in Iu. Isfahan Khorasgan Islamic Azad University, Iran. 2007.
- 9- Abedi A, Arizi HR Correlation between Academic Achievement and Demographic Factors in Boys and Girls in Isfahan Schools. Khanavadeh Pejhoi J 2006; 1(5):139-47.
- 10- Abouserie R. Self-esteem and achievement motivation as determinants of students' approaches to studying. Studies in Higher Education. 1995;20(1):19-26.
- 11- Busato VV, Prins FJ, Elshout JJ, Hamaker C. Intellectual ability, learning style, personality, achievement motivation and academic success of psychology students in higher education. Pers Individ Dif. 2000;29(6):1057-68.
- 12- Hajian K, Nasiri A. Evaluation of medical students' attitude toward future job in Babol University of Medical Sciences 2003. J Babol Univ Med Sci. 2006;29(8):86-95.
- 13- Watt CD, Greeley SA, Shea JA, Ahn J. Educational views and attitudes, and career goals of MD-PhD students at the University of Pennsylvania School of Medicine. AMJ. 2005;80(2):193-8.
- 14- Gallagher JE, Patel R, Donaldson N, Wilson NH. The

- emerging dental workforce: why dentistry? Quantitative study of final year dental students' views on their professional career. *A BMC Oral Health*. 2007;15(7):7.
- 15- Hashemipour M. Dental students' motivation for entering dentistry in Kerman school of dentistry. *Iran J Med Sci*. 2006;1(6):109-15.
- 16- Molavi P, Rostami KH, Fadaee naeini AR, Mohamadnia H, Rasolzadeh B. Factor responsible for lack of motivation among medical students of Ardabil Medical University. *J Ardabil Univ Med Sci*. 2007;25(1):53-8.
- 17- Askari J. Assessment of risk factors of motivational deficiencies in university students from their View points. *Iran J Psychiatry Clin Psychol*. 2006;43(11):455-62.
- 18- Harter S, Jackson BK. Trait versus no trait conceptualization of intrinsic/extrinsic motivational orientation. *Motivation and Emotion J*. 1992;5(1):209-30.
- 19- Lapper M R, Corpus Sh, Iyengar S. Intrinsic and extrinsic motivation in the classroom: Age differences and academic correlates. *J.Educ. Psychol*. 2005;97(2):184-96.
- 20- Bahrani M. Validity and Reliability of Herter's Motivation scale psychology studies. *Alzahra univ J*. 2009;5(1):51-70.
- 21- Tafazzoli M, Khadiv Zadeh T. Survey on the study and learning strategies of students of midwifery at Mashad University of Medical Sciences Asrar, *J Sabzevar Univ Med Sci*. 2002;9(2):95-102.
- 22- Adhami A, Javadi Y, Haghdoost AA. Relationship between facilities and manpower of basic sciences departments and academic achievement of medical students in Kerman. *J Qazvin Univ Med Sci*. 2002;(22):56-63.
- 23- Ginsburg GS, Bronstein P. Family factors related to children's intrinsic/extrinsic motivational orientation and academic performance. *Child development*. 1993;64(5):1461-74.
- 24- Rogers CG, Galloway D, Armstrong D, Leo E. Gender differences in motivational style: a comparison of measures and curriculum area. *Br J Educ Psychol*. 1998;68(2):189-202.
- 25- Waitley D. *The Psychology of Motivation*. 1997:325-40.
- 26- Dweck CS, Gilliard D. Expectancy statements as determinants of reactions to failure: Sex differences in persistence and expectancy change. *J Pers Soc Psychol*. 1975;32(6):1077.
- 27- Taheri A, Fayazi M. Survey on factors that reduce educational motivation, view points of pre-university student's attention to generic state and family background. *J Sci Educ*. 2011;5(4):278-98.
- 28- Firouznia S, Yousefi A, Ghassemi Gh. The Relationship between Academic Motivation and Academic Achievement in Medical Students of Isfahan University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ*. 2009;9(1):79-85.